

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI SOLIQQ TORTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH**Irgashev Abbas Jumanazarovich***Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti**1-bosqich magistranti.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tadbirkorlik faoliyati hamda uni soliqqa tortish tizimi haqida fikr va mulohazalar keltirilgan.*

Kalit soʻzlar: *Soliq, iqtisodiyot, islohot, siyosat, bozor, soliq tizimi, tadbirkorlik, davlat byudjeti.*

Soliqlar - davlat tomonidan iqtisodiyotni tartibga solishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Shunga ko'ra, mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab barcha sohalar qatori soliq sohasida ham bir qator islohotlar amalga oshirilib kelmoqda. Bu boradagi ishlar nafaqat soliq va yig'implarni undirish, balki soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorlikni qisqartirish hisobiga davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishga ham qaratilgan.

Mamlakatda olib borilayotgan keng qamrovli iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishda birinchi navbatda soliq siyosatini yanada takomillashtirish, soliqlarning turlari va ularning amal qilish mexanizmini soddalashtirib borish muhim masalalardan hisoblanadi. 2022-yilning 22-dekabrida mamlakatimiz prezidenti Sh. Mirziyoyev Oliy Majlisga murojaatnomasida mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarga atroflicha to'xtalib, 2023-yilda iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishning eng muhim ustuvor vazifalarini belgilab berdilar. Vaholanki, erkin bozor mexanizmlarini joriy qilish, sog'lom raqobat va xususiy mulk daxlsizligini ta'minlash, tadbirkorlikni qo'llabquvvatlash Konstitutsiyada alohida o'rin egallashi lozim ekanligini ta'kidlab o'tdilar. Shuningdek, bugungi kunda dunyoda sodir bo'layotgan keskin jarayonlardan barchamiz xabardormiz. Jahonda murakkab geosiyosiy vaziyat, energiya resurslari tanqisligi kuchayib bormoqda, oziq-ovqatga ehtiyoj ortib, moliyaviy resurslar qimmatlashmoqda. Bunday vaziyatda, qanchalik og'ir bo'lsin, iqtisodiy islohotlarni qat'iy davom ettiramiz, ichki imkoniyatlarni to'liq safarbar qilib, xususiy sektorni yanada qo'llabquvvatlaymiz.

Shu munosabat bilan yurtboshimiz Sh. Mirziyoyev mamlakatimizda soliq tizimida amalga oshirilgan islohotlar bo'yicha quyidagilarni ta'kidlab o'tganlar: —Yangi soliq siyosati doirasida ish haqiga soliq yuki 1,5 barobar kamaytirildi. Natijada rasmiy sektorda ishlayotganlar soni yil davomida 500 mingtaga ko'paydi. Qo'shilgan qiymat solig'i stavkasi 20 foizdan 15 foizga tushirildi. Buning hisobidan o'tgan yili soliq to'lovchilar ixtiyorida 2 trillion so'm qoldi. Joriy yilda bu raqam 11 trillion so'mni tashkil etishi kutilmoqda. Bir yilda tadbirkorlar ixtiyorida shuncha mablag' qolishi, albatta, ularga o'z bizneslarini rivojlantirish uchun juda katta qo'shimcha imkoniyatlar yaratadi. Islohotlarimiz natijasida o'tgan yili 93 mingta yoki 2018

yilga nisbatan qariyb 2 barobar ko_p yangi tadbirkorlik sub'ektlari tashkil etildi. Jahon bankining —Biznes yuritish|| reytingida 7 pog_ona ko_tarilib, biznesni ro_yxatga olish ko_rsatkichi bo_yicha dunyoning 190 ta davlati orasida 8-o_rinni egalladik va eng yaxshi islohotchi davlatlar qatoridan joy oldik|| . Ma'lumki, O_zbekiston Respublikasi Davlat budjeti daromadlarining asosiy qismi soliqlar va yig_imlar hisobidan shakllantiriladi. Soliqlarning o_z vaqtida va to_liq to_lanishi davlat darajasida amalga oshirilayotgan barcha chora-tadbirlar, ya'ni budjet va maqsadli jamg_armalarning o_z vaqtida sarflanishini moliyalashtirishga xizmat qiladi. Tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy salohiyatini yanada yuksaltirish, ularga kelgusida soliq va yig_imlar bo_yicha budjetga tushumlarni ko_paytirish imkonini beruvchi mexanizmni yaratish, korxonalarining investitsion jozibadorligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlash, asosli takliflar topish va faoliyatini rivojlantirish, amaliy maslahatlar va aniq yechimlarni ishlab chiqish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. Bu borada soliq va yig_imlarning o_z vaqtida va to_liq to_lanishini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Soliqlarning o_z vaqtida to_lanishini ta'minlash soliq qarzi yuzaga kelishining iloji boricha oldini olish va ular yuzaga kelgandan keyin samarali undirish orqali amalga oshiriladi.

Mamlakatda tadbirkorlik faoliyatining to_sqinliksiz amalga oshirilishini ta'minlash, tadbirkorlik qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish va Iqtisodiyotni erkinlashtirish va isloh qilishga qaratilgan maqsad va vazifalarning ijrosini ta'minlash ma'muriy usullar bilan emas, balki haqiqiy bozor mexanizmlarini amaliyotga joriy etish orqali amalga oshirilishi lozimligi zaruriyati hamda ushbu holatda foydalaniladigan iqtisodiy faoliyatlar ichida soliqlar alohida mavqega egaligi maqbul soliq yuki va soliqlar bo'yicha imtiyozlar berishning maksimal nuqtasi masalalarini nazariy jihatdan tadqiq qilish hamda ular bo'yicha amaliy tavsiyalar berishni bugungi kun mezonining eng dolzarb va kechiktirib bo'lmaydigan muammosiga aylantiradi. Har qanday davlatda soliq yukining maqbul miqdorlarini belgilanishi asosiy makroiqtisodiy masalalar toifasiga kiritiladi. —Soliq yuki|| atamasi nisbiy ko_rsatkich hisoblanadi, chunki u soliq summalarini ma'lum moliyaviy ko_rsatkichlar orqali ifodalaydi. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash, shuningdek texnik va texnologik jihatdan qayta qurollantirish korxonalarini mahsulot ishlab chiqarish va realizatsiya qilish xarajatlarini doimiy ravishda kamaytirib borishni taqozo etadi. Iqtisodiy adabiyotlarda soliq yuki darajasi qanchalik miqdorda kam bo'lsa, iqtisodiyot shunchalik har tomonlama barqaror rivojlanishi to'g'risida ko'plab ta'riflar keltirilgan. Demak, soliqlar miqdori qanchalik kam bo'lsa, mamlakat iqtisodiyotini rivojlanishi ko_rsatkichlari shunchalik yuqori bo'ladi.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Davlat budjeti daromadlarining asosiy qismi soliqlar va yig'imlar hisobidan shakllantiriladi. Soliqlarning o'z vaqtida va to'liq to'lanishi davlat darajasida amalga oshirilayotgan barcha chora-tadbirlar, ya'ni budjet va maqsadli jamg'armalarning o'z vaqtida sarflanishini moliyalashtirishga xizmat qiladi. Tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy salohiyatini yanada yuksaltirish, ularga kelgusida soliq va yig'imlar bo'yicha budjetga tushumlarni ko'paytirish imkonini beruvchi mexanizmni yaratish, korxonalarining investitsion jozibadorligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlash, asosli takliflar

topish va faoliyatini rivojlantirish, amaliy maslahatlar va aniq yechimlarni ishlab chiqish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biridir. Bu borada soliq va yig'implarning o'z vaqtida va to'liq to'lanishini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Soliqlarning o'z vaqtida to'lanishini ta'minlash soliq qarzi yuzaga kelishining iloji boricha oldini olish va ular yuzaga kelgandan keyin samarali undirish orqali amalga oshiriladi. Aytish joizki, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida bu masalaga alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, uning 51-moddasida "Fuqarolar qonun hujjatlarida belgilangan soliqlar va mahalliy yig'implarni to'lashga majburdirlar²" deb belgilangan. Shu bois soliq to'lovchilarning soliq qarzlarini qisqartirish va yangi qarzlar paydo bo'lishiga yo'l qo'ymaslik, ularni tahlil qilish hamda soliq va yig'implarning budjetga:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 24.01.2020

2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 51-modda o'z vaqtida tushumini nazorat qilish soliq organlarining eng muhim masalalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2022-yil 22- dekabrda Oliy majlisga murojaatnomasi ma'ruza qismi.

2. U. To'lov, O. Mahmudov soliqqa tortish asoslari. T-2011

3. Soliqlar va soliqqa tortish: darslik / A.V. Vahobov, A.S. Jo'rayev; Toshkent Moliya instituti, — Toshkent: Sharq, 2009. — 448 b.

4. Babaeva N.M., Begmatov X.M. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyatida investitsiyadan samarali foydalanish. — Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar || ilmiy elektron jurnal №1 2019yil.

5. A.G'iyosov. Soliqlar va majburiy to'lovlar bo'yicha qarzdorliklarni kelib chiqishi tahlili. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 2, mart-aprel, 2019 yil.